

evenement!
het publiek

ange enthous-
pers". Maar
e artikel —
het eerste,
het ingezon-
ij al spoedig
in, dat hij
nd, „Op Zijn
beste". En

m de heeren
Sizoo, als
richten anti-
omstreken,
worden. Zij
Overzicht te
moest ver-

wam wel de
lat werk tijd
t een oogen-
n, maar toch
g aanvaardde
ryullen.

en.

eer begeerde
kkring in de
moest niet
zijn stof ver-
in tijd. „Des
lf zeven, ook
le brandende
om het over-
dat hij vond
oehouden.

Drie Provin-
s vanzelf tot
verschap. Hij
en was voor-
iets te prae-

de stad Gor-
de feestelijke
de Fransche
de stof, die
de gebeurte-
weste hadden
Drie Provin-

g geheel ty-
gegevens. Hij
t hun vroege
annen herin-
ij, die oogge-
n, verzamelde
es (de jongste
eporische kachel
ellen, de een
ijnemendheid,
moest, kreeg
n, hem juist
hij nog wat
en de zaak
schrijven, of
het feuilleton,
n prachtig op

En Penning
om op den
eel gauw had
de overstroom-
ind gekleurd
oogstte nog
zelf was „met
dik" en toen
eens op te
ondagsschool-
op dien voor-
leid.

gever.

ou ik mij ter
chalen werden
echt naar zijn

ededeeling toe-
wrongen zins-
aan beide ver-
heden moet
gebreken niet

urstelling niet
die elke week
rekte zich niet

ren te vermeh-
ning ze later
Het Beleg van
boekvorm had
van wat de
dat ze den ver-

teller in al zijn qualiteiten doen zien. De Giorkumsche lezers, die ervan hadden gesmuld, maar uiteraard niet de eischen stelden, die een Uitgever stellen moest, en daardoor de echte kern, de verhalen, hadden genoten, waren de juiste recensenten!

Welgemoed schreef Penning weer zijn overzichten en een enkele maal een feuilleton en daarin vond hij de eerstvolgende jaren volkomen zijn bevrediging. Aan uitgeverij, met al de daaraan verbanden narigheden, dacht hij niet: hij schreef en praatte in de kajuit van de Merwe-booten, en hij keuvelde niet de bakkers in hun werkplaats en op het kantoor, hij las zorgvuldig zijn kranten en verdiepte zich in beschouwingen over „een schrikkelijke catastrofe", waarop hij „het wereldgebeuren zag uitloopen" — tot de Nieuwjaarsdag van 1896 in die rust de groote ommekeer bracht en de gebeurtenissen in het verre Zuid-Afrika zijn hart in vuur en vlam zetten.

Zelf noemt hij dat moment „een keerpunt" in zijn leven en inderdaad begon het schrijven, het verhalen in boek vorm, van de Transvaalsche geschiedenissen, die voorgoed Pennings schrijversnaam hebben gevestigd en nog altijd, zelfs nu heel die historie is afgewikkeld en alle actualiteit ten eenenmale heeft verloren, veelgelezen en veelgeliefde lectuur vormen van jong en oud.

Het loont de moeite, de ontwikkeling van deze merkwaardige phase in Pennings leven afzonderlijk in een volgend artikel te bezien.

C. T.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Pestalozzi.

Deze bekende Zwitsersche paedagoog stierf 17 Februari 1827 en de beschaafde wereld maakt zich nu een eeuw later op, een oogenblik stil te staan bij de verdiensten van den man, op wiens graf het dankbare nageslacht de woorden plaatste:

Hier rust Heinrich Pestalozzi, geboren te Zürich 12 Januari 1746; gestorven te Brugg 17 Februari 1827. Redder der armen op de Neuhof, Leenaar des volks in Lienhard en Geertui, Vader der wezen te Stanz, Stichter der nieuwe volksschool te Burgdorf en München-Buchsee, te Ifferten, Opvoeder der menscheit, Mensch, Christen, Burger. Alles voor anderen, niets voor zichzelf. Zijn naam zij in zegening."

Ook wij willen een enkel woord zeggen over Pestalozzi's leven en streven.

De jonge Heinrich verloor vroeg zijn vader en werd door zijn moeder en haar trouwe dienstbode opgevoed. De gevolgen van deze opvoeding vallen in zijn geheele verdere leven op te merken. Zijn mannelijke eigenschappen kwamen niet voldoende tot ontwikkeling, zoodat het hem vaak aan energie en doorzicht ontbrak, om zijn ondernemingen tot een goed einde te brengen. Wel kenmerkt hij zich ook door een groote, haast moederlijke menschenliefde en een geest van opoffering, zoodat die gewoonlijk alleen in het vrouwelijk karakter wordt aangetroffen.

Hij studeerde voor predikant, later in de rechten, maar bracht beide studien niet tot een goed einde. Hij zou zich maar wijden aan den landbouw, kocht een stuk onvruchtbaar hei en bouwde daarop de „Neuhof". De meekrap- en groenteteelt, waarop hij zich ging toelagen, mislukte en het geld van zijn vrouw ging daarmee verloren.

Toen heeft hij arme kinderen opgenomen, die 's zomers op het veld zouden werken en 's winters met weven, spinnen en handenarbeid al leerende den kost verdienden. Pestalozzi had evenwel zelf te weinig kennis van zaken, zoodat ook deze onderneming mislukte. De groote armoede, die het gezin leed, werd eenigermate gelengid door wat hij met schrijven verdiende. Het meest bekend werd zijn boek: Lienhard en Geertui. Dat boek ging er in, omdat het als een soort dorpsroman schetste, hoe de bevolking meermalen verdrukt en uitgebuit werd door degenen, die haar moesten regeeren en beschermen. Zoo iets vond weerklink in de harten der menschen van dien tijd. Schitterend is in het eenvoudige boekje de rol, die Geertui vervult. Pestalozzi werkt hier zijn liefkoosd thema uit, dat aan de moeder de eerste en voornaamste plaats toekomt in de opvoeding der kinderen.

Toen de Fransche Revolutie ook haar ellende over Zwitserland uitgoet, werd Pestalozzi in een klooster te Stanz de vader van de ouderlooze kinderen, die na de verwoesting van het kanton Unterwalden aan allerlei onthoring waren overgegeven. Al spoedig had hij er een tachtig bijeenvergaderd, hij al met hen, speelde met hen, werkte met hen, sloep met hen. Erg vlot ging het evenwel niet en hij werd misschien voor een totale mislukking bewaard, doordat de regeering het klooster noodig had, om er een militair hospitaal in te vestigen. Zoo moest zijn weeshuis worden opgeheven.

De volgende jaren vinden we Pestalozzi werkzaam te Burgdorf. Daar heeft hij in een kasteel een soort jongensinstituut ingericht, dat in dien tijd van slecht onderwijs naam kon maken, ofschoon het volstrekt geen model-inrichting kon heeten. Toen hij bericht kreeg, dat de regeering het kasteel weer noodig had, verhuisde hij met zijn instituut naar München-Buchsee, waar hij maar kort bleef.

Vanaf 1804 werkte hij te Yverdon (Ifferten), waar hij zijn grootste triumpfen vierde. Uit alle landen kwamen onderwijs-mannen kennis nemen van het werk van Pestalozzi. Bovendien maakte hij door geschriften zijn ideeën wereldkundig. In dit opzicht is vooral belangrijk zijn werk: „Hoe Geertui haar kinderen leert". De titel is eenigermate misleidend. Men zou haast een vervolg verwachten op Lienhard en Geertui, maar het boek bevat verder den naam Geertui zelfs niet en geeft eerst een scherpe critiek op de toenmalige manier van opvoeden en onderwijzen. Hij vindt veel onderwijs geestelijke moord. Gelukkig verzuimt hij niet, eigen betere inzichten in de plaats te geven. Voor verschillende vakken worden behartigenswaardige wenken gegeven. Pestalozzi wil naast woorden zaken leeren kennen en dringt aan op aanschouwingsonderwijs. Jammer, dat hij hier te veel in formalistische richting dreef. Zijn aanschouwingsonderwijs werd ten slotte weer machinaal, bleef te weinig zakelijk. Dat evenwel de noodige nadruk werd gelegd op de zoo onmisbare aanschouwelijkheid bij alle onderwijs blijft een verdienstelijk werk.

Pestalozzi zelf was geen practisch schoolman. Een groote inrichting kon hij niet besturen. Vooral, toen zijn vrouw hem ontvallen was, liepen de moeilijkheden te hoog. Hij kon de onenigheden tusschen zijn personeel niet oplossen. Wel wist hij zijn medewerkers geestdriftig te stemmen voor zijn idealen. Ook was de ijver, waarmee hij zelf het werk aanvatte, voorbeeldig, maar hij kon moeilijk iets duurzaam tot stand brengen. Toen hij naast zijn gewone school in de buurt van Ifferten ook nog een opvoedingsinstituut voor arme kinderen opgericht, moest hij al spoedig beide inrichtingen opgeven.

Als een gebroken man trok hij op 79-jarigen leeftijd zich op de Neuhof terug. Daar was hij zijn arbeid begonnen, maar had stuk voor stuk zijn idealen moeten opgeven. Zijn inrichtingen misten een voldoende financiële basis, die toch ook voor het welslagen van zijn werk noodig was. Nog twee jaar bracht hij daar bij een kleinzoon door.

Ongetwijfeld dankt de menscheit veel aan Pestalozzi. Zijn zedelijke en godsdienstige idealen kunnen de onze niet zijn. Hij is kind van zijn tijd en zoekt te veel het ideaal op te bouwen uit den mensch zelf. Hij mist de diepte van een Comenius. Het woord zelfhulp kent hij beter dan de alles reddende genade onzes Gods.

Als practicus mislukte hij telkens. Daarom is hij, hoeveel hij ook deed voor de doorvoering van het klassikaal onderwijs, voor het aanschouwingsonderwijs, voor den aanschouwlijken grondslag van het rekenonderwijs, voor de verheffing van de volksschool, toch het grootst als mensch, die bewezen heeft, dat de liefde de meeste is.

Gr.

G. MEIMA.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

De Zendings-Conferentie te Le Zoute.

II.

Het doet wel enigszins vreemd aan Prof. Richter te hooren verklaren, dat in het middelpunt der beraadslagingen stonden de vragen eener Afrikaansche schoolpolitiek. Op een zendingsconferentie zoekt men eerder de vragen naar de prediking van het Evangelie en de kerkstichting in het centrum van belangstelling.

Ook hieruit blijkt, dat de Angelsaksche geest zijn stempel op deze conferentie had gedrukt.

Prof. Richter is zeer met de beslissingen inzake het schoolwezen ingenomen.

In hoofdzaak werd toch daardoor het streven van de Duitschers weleer in hun Afrikaansche koloniën als juist erkend, en dit streven internationaal aanvaard.

Wat er dan besloten werd?

Het Afrikaansche schoolwezen behoort te worden ter hand genomen door de zending en door de regeeringen. De regeeringen moeten het geld geven en ontvangen daarvoor het recht om het peil van het onderwijs aan te geven en toezicht te houden.

De zending sticht de lagere en de volksscholen, en zorgt voor de opleiding der onderwijzers; de regeering richt de hogere en de vakscholen op, mitsgaders de universiteiten.

In de eerste drie of vier jaren wordt uitsluitend onderwijs gegeven in de moedertaal. Eerst na het vierde jaar zal langzamerhand het onderwijs in de taal der koloniseerende mogendheid worden ter hand genomen, en die taal zelf onderwijsvak zijn.

Wij kunnen met den juichtoon van Prof. Richter niet geheel instemmen. De vraag dringt zich aan ons op: komt het er niet op aan, dat op de hogere scholen aan Christus de eereplaats onthouden wordt? Mag de zending alleen op de kleine kinderen invloed uitoefenen?

Zeker, het is van belang, dat de verschillende zendingen nu tot overeenstemming zijn gekomen inzake het volgen van dezelfde gedragslijn in de onderwijspolitiek. En al zullen de regeeringen overal niet dadelijk deze resoluties der conferentie aanvaarden, toch zal met name in Britsch-Afrika de uitwerking dezer besluiten niet achterwege blijven. In ieder geval kan in deze richting nu gewerkt

worden. En het helpt reeds veel, als men weet, welken kant het uit moet.

Zal de alliantie tusschen zending en regeering ook onvermijdelijk zijn, zij vraagt toch groote voorzichtigheid, merkt Prof. Richter op. En geen wonder! De scholen waren tot dusver zoo goed als geheel terrein van de zending; zelfs nu nog zijn zeker 90 pCt van de nagerscholen in haar macht. Maar de regeeringen hebben ontdekt, dat de scholen ook voor hun koloniale politiek van groote betekenis zijn, en zoeken naar een weg, om nu van dit middel gebruik te maken, ja, zelfs om heel het schoolwezen onder zich te brengen. Zelfs op de conferentie te Le Zoute, een zendingsconferentie toch, was er in de schoolsectie en ook in de volle vergadering een krachtig streven om deze aanspraken der regeering te erkennen! Publiek werd de gedachte verdedigd, om alle scholen in de Zuid-Afrikaansche Unie aan de regeering uit te leveren, daar de regeering evengoed godsdienstonderwijs geeft als de zending! Men geloofte zijn oogen niet, als men zulks leest.

Zoo bezien is het ook weer niet al te zeer te verwonderen, dat de conferentie bovengenoemde resoluties aannam. Wij hebben er dan in te zien, volgens Prof. Richter, een voortgezette poging der zending, om zich, trots de gouden ketenen van den onontbeerlijken regeeringssteun, tegen de toenemende aanspraken der regeering te verzetten.

Een vorig maal noemden wij eenige weinige dingen op, die in de sectie der Evangelieprediking en kerkstichting waren besloten en als resoluties aan de conferentie waren voorgelegd. Het was mager.

Prof. Richter deelt echter mee, dat het niet in de bedoeling had gelegen een breed program saam te stellen. Er waren toch vele moeilijkheden.

„De zending van de vorige eeuw heeft in het algemeen het Afrikaansche Heidendom beschouwd als tot in den grond bedorven en als hopelooze duisternis, dat met wortel moest worden uitgeroeid en geheel vervangen door het Christendom. Heden is men in vele zendingskringen geneigd, het Afrikaansche heidendom als praeparatio evangelica aan te zien, als een groote voorbereidingschool met het oog op het volle heil in Christus."

Het is bekend, dat zulk een radicale omkeering in de beschouwing heeft plaats gehad, en waarlijk niet alleen ten opzichte van het Afrikaansche Heidendom. Dat men zoo van het eene uiterste in het andere is gevallen, behoeft geen betoog. Maar wel spreekt het vanzelf, dat deze nieuwe opvatting een radicale verandering geeft in het beoordeelen van de zeden en gebruiken der Afrikaners.

Vroeger zag men daarin enkel barbarisme, zedelijke verwildering, onzedelijkheid, maar tegenwoordig een alles omvattende levensorde van de heidensche zede, die slechts op de hoogte van de Christelijke zede behoeft te worden gebracht, en daartoe van de wilde heidensche uitwassen moet worden bevrijd.

Een verrassend voorbeeld hiervan bood hetgeen werd meegedeeld over de dusgenaamde „initiations-riten", d.i. de jeugdwijding van beide geslachten tusschen den 10- en 14-jarigen leeftijd, in Oost- en Zuid-Afrika, welke wijding in den regel saamviel met de besnijdenis. Deze besnijdenisfeesten werden in zendingskringen als een burch van het Heidendom beschouwd, en met de kerktocht werd er tegen gestreden, hoewel tevergeefs.

En Ziet, nu deelde de bisschop van Massassi mede, hoe men daar die jeugdwijding der jongens, met feestelijke optochten en dansen aan het begin en het einde, met de besnijdenis en het wekenlange oponthoud in eigen gebouwde „besnijdenisdorpen", heeft overgenomen en gereinigd en kerkelijk gesanctioneerd!

„Wij waren verstomd", schrijft Prof. Richter. Nu, voor deze verstomming was oorzaak. Het verheugt ons, dat hij er tegen opgekomen is, wat hij noemt een „gregoriaansche accommodatie". Zulk een handelwijze moet volstrekt worden afgekeurd. Het is het prijsgeven van de meest waardevolle christelijke waarden en het binnenhalen van den heidenschen zuurdeesem en het openzetten der deur voor heidensche tuchteloosheid. Dit oordeel is waarlijk niet te streng.

Toch moet worden erkend, dat deze Anglikaansche besnijdenisfeesten een tot dusver maar al te zeer verwaarloosd punt aangripen.

De sterkste saambindende kracht in het Afrikaansche volksleven is het stamgevoel en de saamhoorigheid als familie. Overeenkomstig de methode, tot dusver door de zending gevolgd, werden bekeerlingen van het stamleven gescheiden, zonder dat de kerk de macht had, voor dit verlies iets in de plaats te geven. Kunnen wij, zoo vraagt nu Prof. Richter, in Afrika de kerk tot zulke sterke, opbouwende factoren opleiden, terwijl de kerk in het moederland dezen dienst niet verricht? Inderdaad, een gewichtige vraag, die nog niet beantwoord is.

Er was in deze sectie een kwestie, waarvoor met name de Amerikaansche en de Engelsche zending zich interesseerde.

Het is naar den geest van den tijd, om de Afrikaansche Inlandsche kerken zoo spoedig mogelijk algeheel zelfstandig te maken en ze van de zending „weg te organiseren". Feit is echter, en dat valt niet te loochenen, dat de Inlandsche leeraars niet

zelfstandig kunnen optreden; hetzelfde geldt van alle inlandsche helpers; zij blijven strenge controle behoeven. Staan zij onder goede leiding, dan presteeren zij heel wat; aan zichzelf overgelaten zinken zij tot het middelmatige weg.

Hoe kan, is nu de vraag, het noodige toezicht blijven uitgeoefend, en toch het billijke streven naar zelfstandigheid in de Inlanders worden gestermd? Ook deze vraag moet nog bevredigend beantwoord worden.

Echter, deze conferentie is de eerste in haar soort, en het valt van haar niet te eischen alle moeilijkheden te hebben opgelost. Het zegt al veel, dat de kwesties gemeenschappelijk zijn behandeld; dat er naar eenheid in optreden wordt uitgezien als van het hoogste belang voor den arbeid; dat is uitgesproken de lijn, dien men wil volgen in het samenwerken met de regeering.

Zoo zal deze conferentie ongetwijfeld onder den zegen Gods bijdragen tot een krachtiger aanvatten van den arbeid in dit werelddeel.

J. D. W.

PERS-SCHOUW.

Bekker, de burgemeester, ds Lingbeek, en de kerkeraad.

De Douma van Britsum heeft in de „Gron. Kerkbode“ een breedte parallel getrokken tusschen de procedure, indertijd gevoerd tegen dr Balthazar Bekker (schrijver van „De Betoverde Wereld“, waarin ten aanzien van de geestelijke wereld, den Satan, etc. geschreven werd in een van de gereformeerde belijdenis afwikkenden zin) en de kerkelijke beweging van den laatsten tijd. Wij citeerden reeds enkele malen uit deze interessante artikelen. Thans schrijft de Douma over de weigering van Balthazar Bekker, om zijn afzetting te erkennen en zijn voornemen, om toch te blijven preeken. De kerkeraad schreef hem daarop:

„Revr. Dr. Bekker.

Verstaan hebbende uit de Missive, aan den E. Kerkeraad heden den 9 Augusti gesonden van aanstaande Rustdag te willen prediken voor deze gemeente, en andere doelen van den dienst waar te nemen; so is 'Idat U.E. bij desen uit naam des E. Kerkeraad wordt versocht, en geëingevond, dat U.E. sich van den Predikstoel en alle kerkelijke functien zal hebben te onthouden.“

Bekker, zoo vertelt de Douma verder, beriep zich op de Burgemeesteren van Amsterdam:

Ook Bekker echter heeft zich beroepen op voornoemde Heeren, die in die door ds Lingbeek met smachtend verlangen teruggewenachte dagen hem wat in de nek hadden te brokkelen. In zijn aan hen gericht schrijven herinnert hij er aan, dat hij altijd „t'goedvinden hunder E. Gr. Achth. met alle bereidwilligheid had opgevolgd“. En, zoo gaat hij voort, „van mijne vyanden verdrukt, en van mijne vrienden verlaten zijnde, so werp ik my selven in de armen van hunne Ed. Gr. Achth. welker Predikant ik evenwel noch was; versookende derselver rechtmatige en goedertierne bescherminge“.

Echter, hunne E. Gr. Achth. hoewel in hun hart op de hand van Bekker, hebben 't niet gewaagd, zeker ook al omdat zij vreesden, dat er „oproer onder de schare zou geschieden“, hem bescherming toe te zeggen, wanneer hij den predikstoel beklom. Bekker heeft daartoe dan ook geen poging gewaagd, en voor altijd van 't preeken afgezien.

Aan het slot van het artikel lezen we nog:

Een troost zal het hem geweest zijn, dat de magistraat der stad Amsterdam hem in zooverre de hand over het hoofd hield, dat zijn traktement hem ten volle werd uitbetaald. En voor vervulling der vacature-Bekker was de overheid, zoolang Bekker leefde, niet te vinden. De kerkeraad kon na lang soebatten alleen gedaan krijgen, dat een proponent voor een geringe vergoeding de beurt van Bekker waarnaam.

Gelukkig, dat we tegenwoordig bij kerkelijke kwesties niet het oordeel, laat ons zeggen: van den heer Wibaut hebben af te wachten.

Kwestie-Brussaard.

Nog enkele persstemmen laten zich beluisteren.

Dr S. O. Los van Den Haag rekent in de daar verschijnende kerkbode ds Brussaard onder de gematigden onder de bezwaarden, wiens goede voorbeeld anderen had moeten leeren. Herinnerend aan diens officiële verklaring, ter verduidelijking van zijn standpunt, welke verklaring eenige weken geleden is verschenen (zie de rubriek „Kerkelijk Leven“ in ons blad):

Daarin zegt hij onomwonden, dat de beslissing der Asser Synode hem niet noodzaakt de gemeenschap der Geref. Kerken te verbreken. Zoo oordeelen vele gematigden onder de bezwaarden.

In „De Bazuin“ oordeelt prof. Bouwman:

Het is ook ons wel wat raadsluchtig. Misschien is zijne houding mede verklaarbaar uit zijn karakter. De Brussaard is een beminnelijk man, doch niet zeer beslist van aard. Hij wil niet gaarne onvriendelijk zijn. Hij kan niet scheiden van zijne vrienden, die in conflict gekomen zijn met de Synode, en hij kan en wil de Gereformeerde Kerken niet loslaten. Hij heeft bezwaar tegen de handelingen der Synode, maar acht dit bezwaar niet van overwegende betekenis. Hij heeft meer bezwaar tegen de wijze van handelen der Synode dan tegen de zaak. En daarom wankelt hij. Beide zijden trekken hem aan. En wij het 't veiligst is den band met de kerken vast te houden voegt hij zich zonder voorbehoud. Al duidelijker blijkt het waarheid te zijn wat Prof. Ridderbos in zijn antwoord aan ds Brussaard reeds te kennen gaf, dat ds Br. de kloof niet naar waarheid gepeild heeft.

Wij verstaan het dat ds Brussaard zich in een moeilijke positie bevindt. En toch, hij zal moeten kiezen. Want een dubbelzinnige houding, uit welk beminnelijk motief ze ook moge voortkomen, is ten slotte niet te handhaven.

In de „Nieuwe Rott. Crt.“ heeft de geref. medewerker zijn beschouwingen aldus samengevat:

Beschouwen we het voorgaande, dan is te constateren, dat ds Brussaard en de Gereformeerde Kerken in hoofdzaak thans alleen nog verschillen over de vraag, of de zaken in kwestie tot de centrale dingen behoorden, nopens om bij afwijking te schorsen en af te zetten, dus niet tot de meer ondergeschikte dingen, die zoo hoog niet hadden mogen loopen. Dit verschil zal nog wel menigmaal tot discussies aanleiding geven, doch een „kwestie-Brussaard“ groeit hieruit niet, daar in de Geref. Kerken in zulk een waarderingsoordeel ten slotte ieder vrij is, en natuurlijk ook vrij behoort te zijn.

Dingen, die schorsing of afzetting met zich brengen, zijn er alleen, indien iemand van den inhoud der belijdenisgeschriften confessioneel afwijkt, niet indien hij de afwijking van een ander wel een afwijking noemt, doch deze lichter aanslaat dan de overigen. En confessioneel wijkt ds Brussaard krachtens zijn „zonder voorbehoud voegen“ en ook krachtens zijn thans in „Woord en Geest“ gepubliceerde verklaringen van de belijdenisgeschriften niet af. Met de Geref. Kerken komt ds Brussaard dus bij zijn huidige verklaringen niet in botsing, ook al is zijn positie er door een en ander wel zeer ernstig verzwakt.

Ernstiger is het geschil tusschen ds Brussaard en de Geelkerken-groep. De Brussaard wil met zijn vroegere vrienden bevriend blijven en met hen mede blijven werken. Hij wil dit doen, teneinde op eenheid en verzoening aan te sturen. Deze vrienden zelf echter achten de kloof veel dieper dan ds Brussaard het wil doen voorkomen, achten de positie van ds Brussaard in hun midden onmogelijk en zijn 't hierin met de Geref. Kerken volkomen eens, dat ds Brussaard den ernst der tegenstelling niet voldoende peilt en derhalve zijn verzoeningspogingen voor beide partijen onvruchtbaar moeten zijn. Derhalve kan de betrekking van ds Brussaard tot „Woord en Geest“ blijkaar zoolang ds Brussaard zelf niet „pertinent verklaart“, dat de betrekking verbroken moet worden, niet anders zijn dan een repeteerende breuk. Het eenige gevolg is, dat ds Brussaard dus ook in deze kringen zijn invloed en positie verliest en tusschen Scylla en Charibdis heen en weer geworpen wordt.

Een dag later kwam in hetzelfde blad een vrijzinnig scribent met een parallel uit de geschiedenis; hij meent, dat misschien slechts een historische parallel op dit oogenblik ons van een onrechtvaardig oordeel weerhouden kan. Naast forsche en onbesluitende figuren als Luther, Calvijn en Zwingli heeft de hervorming immers ook haar weifelende, overvoorzichtige persoonlijkheden gekend, die het conflict hunner dagen als een uiterst gecompliceerde zaak beschouwden en zich niet lieten verleiden tot een simplistisch doorhakken van den Gordiaanschen knoop. Is ds Brussaard met een geest als Erasmus te vergelijken, wien men ondanks den aan zijn naam en talent verschuldigde eerbied zijn dubbelzinnige houding tegenover de kerkhervorming heeft verweten, totdat de historie hem eindelijk recht heeft gedaan?

Deze medewerker is evenwel nog niet in staat de conclusie uit de historie van deze tijden vast te stellen:

Zoolang een kat een kat, een slang een slang en een voorbehoud een voorbehoud is, blijft begrip mogelijk. Maar wanneer de „klaarblijkelijke“ betekenis van elk opricht-Hollandsch woord op sofistische wijze wordt omgevoerd in zijn tegendeel, en men met zijn gezond verstand desondanks trots alles overtuigd blijft van de goede trouw en den goeden wil van den exeget, heeft men eenvoudig het verschijnsel te constateeren.

Dr H. Kaajan vereenigt zich in „Utr. Kb.“ met de opvatting van dr Scheurer, e. a., die meenen, dat de classis Haarlem nog niet genoegzame reden van tevredenheid had toen daar voor de eerste maal met ds Brussaard overeenstemming gevonden was. Hij meent, dat op het zich „zonder voorbehoud“ voegen van ds B. door zijn latere publicaties met recht kon worden gezegd iets afgedongen te zijn. Een nieuw element brengt dr Kaajan voorts nog naar voren, dat tot nu toe in de kerkelijke pers vrijwel onbesproken bleef. Hij herinnert aan deze uitspraak van ds Brussaard:

Volledigheidshalve dien ik hierbij nu ook nog de opmerking te maken, dat wie, als ik, de mogelijkheid van misverstand nog steeds open houdt, zich ook niet kan vinden in een voorbarig breken met het kerkverband en institueeren van een eigen formatie, gelijk op sommige plaatsen geschiedt. In gemeenten, waar de predikant is afgezet, en een grooter of kleiner deel van ambtsdragers en leden hem trouw blijft, acht ik dit een geheel andere zaak.

Hieraan knoopt dr Kaajan de volgende opmerking vast:

Met deze laatste woorden verdedigt ds Brussaard feitelijk de schismatische kerken van Amsterdam-Zuid, enz.

De Brussaard hinkt op twee gedachten.

Maar men kan niet water en vuur in eene hand dragen.

Twee heeren kan men niet dienen.

Men kan zijn hart niet deelen zonder het te dooden. Hinken op twee gedachten (of letterlijk: hinken naar twee zijden) is geen mannelijke gang.

Tusschen de Gereformeerde Kerken en de schismatische kerken gaapt een kloof. Die kloof valt niet te dempen.

Ds P. v. Dijk heeft in de „Zeeuwsche Kerkb.“ ook nog enkele verlangens:

Wil ds Brussaard bemiddelaar zijn, dat is zijn recht.

Maar hij moet niet in den strijd tusschen de fronten gaan staan, met de kapotjas van Assen en de shako van Amsterdam-Zuid.

Een neutraal standpunt valt hier niet in te nemen. Dat zou — stel het ware mogelijk — in ieder geval voor ds Brussaard te laat zijn. Met ernst vragen wij daarom, dat hij zich terugtrekke uit de Redactie van „Woord en Geest“.

Dat is de consequentie van zijn eigen verklaring, en de consequentie die de Kerken trekken.

Dan weet ieder wat men aan hem heeft.

Al kunnen we nauwelijks op goed resultaat van zijn poging tot bereeniging hopen, — in ieder geval wordt die poging meer gediend, door het vertrouwen slechts van een dan van beide partijen te verliezen.

En ds Brussaard kan het toch wel verstaan, dat dit vertrouwen niet gevoeld wordt door een verklaring, waarvan hij zelf zegt te beseffen, dat ze naar links noch naar rechts volkomen bevrediging schenkt?

De gevraagde daad leek ons royal, en zou naar weerszijden gunstiger ontvangen zijn dan deze onzijdige en verwarrende publicatie.

Als we ons niet vergissen (het is terwijl ik dit schrijf Dinsdagavond) is de kans, dat ds Brussaard nog nader zich uitsprekt, groot. De tamelijk onvriendelijke manier, waarop de pers van dr Geelkerken hem heeft bejegend, door hem of gebrek aan logica of een tekort aan beslistheid te verwijten, zon tusschen de regels door, zal hem daartoe minder dringen dan de wil om met de Geref. kerken in vrede en harmonie te leven.

Hoeveel wordt er bijgedragen?

Een lezer van „De Heraut“ heeft, uitgaande van de gegevens van zijn plaatselijke kerk, eens becijferd, hoeveel wel ongeveer in de Geref. kerken werd bijgedragen voor kerkelijke doeleinden. Hij kwam tot deze cijfers:

Voor het Kerkelijk Leven:	
1o voor den Eeredienst	f 5.000.000
2o voor Emeritpredikanten, weduwen en weezen	f 412.000
3o voor verplechte Classicale Collecten, t.w. Theol. School, Theol. Fac. V.B.)	
Hulpbeh. Kerken, studenten, enz.	f 333.000
Totaal	f 5.745.000
Voor de Diakonie	f 2.750.000
Voor de Zending	f 440.000
In zijn geheel	f 8.935.000

Prof. Kuyper voegt daaraan deze opmerking toe:

In hoeverre deze cijfers juist zijn, kunnen we niet hoorderen. Zulk een gemiddeld bedrag aan de uitgaven van een enkele Kerk ontleend, kan natuurlijk geen voldoende basis zijn om daarnaar te berekenen, hoeveel de andere Kerken geven. Maar al is de schatting dus zeer globaal, toch zullen de bedragen, wanneer men een juiste statistiek had, eer hooger dan lager blijken te zijn. En dan mag hiernit wel afgeleid, hoe groot de offervaardigheid in onze Kerken is. Bedragt het totaal aantal leden onze Kerken ongeveer een half miljoen, dan volgt hiernaft, dat per hoofd een kleine f 20 per jaar wordt bijgedragen; d.i. per gezin zeker een f 100.

Over prof. Cramer.

Dr C. Bouma heeft in „Geref. Kbl. voor Dr. en Ov.“ iets geschreven over prof. Cramer. Aanleiding daartoe was het volgende:

Voor eenigen tijd heeft Prof. Dr J. A. Cramer van Utrecht een brochure geschreven om zijn aanval op het christelijk onderwijs, door hem in Zwolle gedaan, en waarover hij van alle kanten tot de orde werd geroepen, goed te praten.

In dat boekje zou hij dan beredeneeren, dat hij de eigenlijke vriend en voorstander was van het Christelijke onderwijs. Maar wie de brochure leest, vindt in haar niets dan de verdediging der Schriftcritiek. Men moet op het standpunt der Ethische Schriftbeschouwing staan en reeds van jongaf de kinderen er aan gewennen, dat de Bijbel niet is zooals de Gereformeerden leeren, het geïnspireerde Woord van God. Slechts wie aan de hooggeloopte Schriftcritiek doet, kan eigenlijk Christelijk onderwijzer zijn in den goeden en rechten zin van het woord.

De hoogleeraar zegt, dat de school niets leeren mag, wat met „de resultaten“ van wetenschappelijk onderzoek in strijd komt; en aangezien de „resultaten“ der Bijbelcritiek hem ook wetenschappelijk vaststaande dunken, daarom mag de chr. school niet leeren wat met die critiek niet strookt. Waarna de hoogleeraar constateert, alsof het de gewoonste zaak is, waarover niemand meer discussieert:

Wetenschappelijk staat vast, dat deze aarde miljoenen jaren bestaan heeft, voordat zij bewoonbaar werd voor menschen. Wetenschappelijk staat vast, dat dood en verderf heerschten, lang voordat er van eenige „zonde“ van menschen sprake kon zijn. Wetenschappelijk staat vast, dat het bijbelsche wereldbeeld van den hemel boven en de aarde beneden onhoudbaar is. Wetenschappelijk staat vast, dat allerlei oud-semietisch materiaal in het Oude Testament verwerkt is, dat er stangeschiedenissen gepersonificeerd zijn en gemaakt zijn tot geschiedenissen van „aartsvaders“, dat de vijf eerste boeken van het Oude Testament niet door Mozes geschreven kunnen zijn. En zoo zouden wij met een lange reeks voorbeelden voort kunnen gaan.

Dr Bouma oordeelt terecht deze redeneering wat te oppervlakkig:

Wie wel eens wat meer las van deze dingen dan Prof. Cramer zegt, gaat aan zulke beweringen stilzwijgend en schouderophalend voorbij. Laat ik maar één voorbeeld noemen. Wetenschappelijk „staat vast“, dat er stangeschiedenissen gepersonificeerd zijn en gemaakt tot geschiedenissen van „aartsvaders“. Dat